

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 316.614.2-056.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.12570936>

Формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів

Макух Дмитро Дмитрович

старший викладач кафедри безпілотних дистанційно керованих систем та комплексів навчально-наукового тренінгового центру оперативно-бойової підготовки Національної академії Служби безпеки України, 03066, м. Київ, вул. М. Максимовича 22, Україна, Makukhdd@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7480-3808>

Андерсон Герман Георгійович

викладач кафедри безпілотних дистанційно керованих систем та комплексів навчально-наукового тренінгового центру оперативно-бойової підготовки Національної академії Служби безпеки України, 03066, м. Київ, вул. М.

Максимовича 22, Україна, german031985@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-8925-0270>

Прийнято: 19.05.2024 | Опубліковано: 26.06.2024

***Анотація:** Стаття присвячена дослідженню комплексного процесу формування професійної ідентичності курсантів під час їхнього навчання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ). **Мета** цієї роботи – вивчення та аналіз процесів, що сприяють формуванню професійної ідентичності курсантів. У дослідженні*

використано такі **методи**, як аналіз, синтез, узагальнення. У **результатах** дослідження розглянуто ключові аспекти, що впливають на цей процес: психологічні, освітні, соціальні та мотиваційні. Проаналізовано теоретичні підходи до формування професійної ідентичності, вивчено психологічні чинники, які сприяють розвитку самосвідомості та емоційної стійкості курсантів, оцінено освітні методика й програми, що забезпечують ефективне засвоєння знань і навичок. Особлива увага приділена ролі соціального середовища, наставництва та мотиваційних чинників у формуванні професійної ідентичності. Визначено етапи формування професійної ідентичності курсантів. Виокремлено низку викликів щодо формування професійної ідентичності курсантів. Доведено, що інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, симуляції та ситуативні завдання, значно підвищують ефективність підготовки курсантів, сприяючи розвитку їхніх практичних навичок та професійної ідентичності. Також досліджено вплив зовнішніх соціально-політичних та економічних умов. На основі отриманих результатів розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи підготовки курсантів у ВВНЗ для підвищення їхньої професійної компетентності та готовності до виконання службових обов'язків у сучасних умовах. У **висновках** підсумовано, що формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів може забезпечити високий рівень професійної підготовки майбутніх офіцерів тільки шляхом інтеграції різних аспектів складного й багатогранного навчання та виховання, що вимагають системного підходу й постійного вдосконалення.

Ключові слова: курсанти, навчальні заклади, військові, професійна ідентичність, навчання.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Formation of professional identity of cadets of higher military educational institutions

Dmytro Dmytrovych Makukh

senior lecturer of the Department of unmanned remotely controlled systems and complexes of the educational and scientific training center of operational and combat training of the National Academy of the Security Service of Ukraine,

03066, Kyiv, st. M. Maksymovicha 22, Ukraine,

Makukhdd@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7480-3808>

Herman Georgyovich Anderson

teacher of the Department of unmanned remotely controlled systems and complexes of the educational and scientific training center of operational and combat training of the National Academy of the Security Service of Ukraine,

03066, Kyiv, st. M. Maksymovicha 22, Ukraine,

german031985@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-8925-0270>

Abstract: *The article is devoted to the study of the complex process of professional identity formation among cadets during their studies at higher military educational institutions (VVNOZ). The **purpose** of this work is to study and analyze the processes that contribute to the formation of the professional identity of cadets. The research used such **methods** as analysis, synthesis, generalization. In the **results** of the study, the key aspects affecting this process were considered: psychological, educational, social, motivational and external factors. Theoretical approaches to the formation of professional identity were analyzed, psychological factors that contribute to the*

*development of self-awareness and emotional stability of cadets were studied, educational methods and programs that ensure effective assimilation of knowledge and skills were evaluated. Special attention is paid to the role of the social environment, mentoring and motivational factors in the formation of professional identity. It is determined through which stages the professional identity of cadets is formed. A number of challenges faced by the formation of the cadets' professional identity are highlighted. It has been proven that interactive learning methods, such as role-playing games, simulations and situational tasks, significantly increase the effectiveness of training cadets, contributing to the development of their practical skills and professional identity. The influence of external socio-political and economic conditions was also investigated. On the basis of the obtained results, recommendations were developed to improve the system of training cadets at VVNIZ to increase their professional competence and readiness to perform official duties in modern conditions. The **conclusions** conclude that the formation of the professional identity of cadets of higher military educational institutions can ensure a high level of professional training of future officers only by integrating various aspects of complex and multifaceted training and education, which require a systematic approach and constant improvement.*

Keywords: *cadets, educational institutions, military, professional identity, training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів є важливим етапом їхнього професійного становлення та підготовки до майбутньої військової служби. Цей процес не обмежується лише засвоєнням технічних аспектів військової справи, але й передбачає розвиток особистісних якостей, лідерських навичок та цінностей, що визначають професійну самоідентифікацію

майбутнього офіцера. У сучасних умовах, коли військова сфера динамічно змінюється під впливом технологічних та геополітичних трансформацій, важливо розуміти, яким чином формується професійна ідентичність курсантів та які фактори впливають на цей процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість дослідників вивчали формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів. Зокрема, В. Алещенко з'ясовує професіогенез військового керівника, підкреслюючи вплив національних культурних наративів на формування управлінської культури військових професіоналів та акцентуючи на важливості врахування культурних особливостей при підготовці військових керівників, що дозволяє ефективніше здійснювати керівництво у військових підрозділах [1]. О. Бондаренко, Т. Требушкова, О. Куруч досліджують сучасні підходи до формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів Національної гвардії України. Автори описують стратегічні підходи, що містять практичні заняття, психологічну підготовку та розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективного військового лідерства [2]. О. Гевко, Н. Голярдин розглядають взаємозв'язок між вивченням української мови та формуванням професійної компетентності курсантів. Дослідники стверджують, що знання державної мови сприяє підвищенню професійного рівня курсантів та їх здатності ефективно виконувати службові обов'язки [3]. О. Єфімова, С. Жицька, О. Бецько, А. Браєвська, В. Журавель вказують на важливість оптимізації процесу іншомовного фахово орієнтованого спілкування курсантів. Науковці пропонують методичні рекомендації щодо покращення навичок спілкування іноземними мовами у військових навчальних закладах, що важливо для міжнародної співпраці та професійного розвитку [4]. О. Красницька аналізує педагогічні умови формування майстерності майбутніх викладачів вищих військових навчальних закладів. Виокремлює ключові педагогічні підходи, які

сприяють розвитку професійної компетентності та педагогічної майстерності у викладачів [5]. В. Кротюк присвячує своє дослідження національно-патріотичному вихованню курсантів військових закладів вищої освіти, наголошуючи на важливості патріотичного виховання для формування національної самосвідомості та мотивації курсантів до служби [6]. В. Кузіна, Є. Шугалій, В. Пеньковський здійснюють психологічний аналіз проблеми професійної ідентичності військових керівників. Учені розглядають фактори, що впливають на формування професійної ідентичності та пропонують рекомендації для її розвитку у військових керівників [7]. І. Лисичкіна, О. Лисичкіна досліджують роль наративу у формуванні колективної свідомості військовослужбовців, визначають наративні методи, які можуть бути використані для підвищення згуртованості та ефективності військових підрозділів [8]. А. Маслюк, Д. Оржешко розглядають психологічні особливості малітерного самосприйняття курсантів військових закладів, аналізують вплив самосприйняття на професійний розвиток курсантів та їх готовність до виконання службових завдань [9]. В. Пасічник, О. Керницький, О. Єсіпова здійснюють професіографічний аналіз діяльності заступника командира військової частини по роботі з особовим складом. Дослідники характеризують основні функції та завдання заступників командирів, а також пропонують методи для покращення їхньої професійної підготовки [10]. Ж. Рагіна, А. Репетун з'ясовують теоретичні засади формування професійної ідентичності іноземних фахівців із медицини в ЗВО України. Автори аналізують чинники, що впливають на формування професійної ідентичності та пропонують рекомендації для їх врахування в освітньому процесі [11]. К. Рудь зосереджує дослідження на психологічному часі військовослужбовців у контексті гендерної ментальності курсантів під час збройного конфлікту, аналізуючи вплив гендерних аспектів на сприйняття часу та адаптацію курсантів до умов служби [12]. С. Станішовський

розглядає мотиви професійного становлення офіцера до 2030 року. Науковець визначає ключові мотиваційні чинники, що впливають на професійний розвиток офіцерів, та прогнозує їх зміни в майбутньому [13]. Ю. Живоглядюв, А. Денисова аналізують психологічні особливості професійної самосвідомості військових психологів [14]. Я. Овсяннікова, А. Чабань досліджують етапи формування професійної ідентичності курсантів, починаючи з першого року навчання. Вчені роблять висновок, що ототожнення курсантами себе з професійним соціумом відбувається здебільшого на четвертому курсі [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів передбачає ідентифікацію ключових аспектів, які потребують додаткового дослідження та розробки.

Йдеться про необхідність адаптації навчальних програм до індивідуальних потреб курсантів з урахуванням різного рівня їх підготовки та особистісних характеристик. Психологічна підтримка й адаптація курсантів до військової служби вимагають розробки програм, що знижують рівень стресу і послаблюють внутрішні конфлікти, пов'язані з адаптацією до військових умов. Розвиток лідерських якостей залишається нерозв'язаним питанням. Потрібно визначити методи, які сприятимуть розвитку здатності курсантів приймати рішення в умовах невизначеності та стресу. Необхідно забезпечити оптимальне поєднання теоретичних знань і практичних навичок, розробивши методики для кращої інтеграції теоретичного навчання з практичною військовою діяльністю. Соціальна інтеграція та командна робота також потребують уваги. Важливо знайти способи підвищення рівня соціальної інтеграції курсантів у військовому колективі та покращення їхніх навичок співпраці. Моніторинг та оцінка розвитку професійної ідентичності потребують створення інструментів для регулярного аналізу та адекватної оцінки рівня розвитку професійної ідентичності курсантів.

Вплив сімейного та соціального оточення курсантів на їхню професійну ідентичність вимагає його врахування в процесі навчання та виховання.

Усі ці аспекти потребують глибокого вивчення і комплексного підходу для успішного розв'язання проблеми формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є всебічне дослідження та аналіз процесів, що сприяють формуванню професійної ідентичності курсантів, визначення ключових факторів та методик, які впливають на цей процес. Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан формування професійної ідентичності курсантів.

2. Визначити ключові фактори, що впливають на формування професійної ідентичності.

3. Оцінити ефективність наявних методик і підходів до формування професійної ідентичності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Формування професійної ідентичності курсантів у вищих військових навчальних закладах є складним і багатогранним процесом, який охоплює розвиток психологічних, освітніх, соціальних та мотиваційних аспектів. Цей процес відіграє вирішальну роль у підготовці майбутніх офіцерів і визначає їхню готовність до професійної діяльності.

Психологічний розвиток курсантів передбачає усвідомлення своєї ролі й місця в системі військової служби, а також формування стійкої самосвідомості та ідентичності. Професійна ідентичність розглядається як динамічний і багатовимірний процес, що охоплює особистісний та професійний розвиток курсантів. Важливо, щоб курсанти не лише засвоювали технічні навички, але й

формували внутрішню мотивацію й відданість професії військовослужбовця. У період навчання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) курсанти проходять етап становлення та укорінення своєї професійної самосвідомості, що передбачає прийняття військових цінностей, норм і стилю життя [11; 15].

Формування професійної ідентичності курсантів відбувається в кілька етапів [12, с. 223], зокрема:

1. Становлення професійної самосвідомості. Важливий етап, на якому курсанти починають усвідомлювати себе як майбутніх військовослужбовців.
2. Закріплення професійної ідентичності. У процесі навчання курсанти поглиблюють своє розуміння професії, розвивають професійні навички та інтегрують їх у свою особистість.

Психологічна підтримка є критично важливою на всіх етапах формування професійної ідентичності. Зокрема, необхідно надавати допомогу курсантам у подоланні стресу, розвитку емоційної стійкості та адаптації до умов військової служби. Сучасні дослідження показують, що психоемоційний стан курсантів здебільшого визначає їхню успішність у навчанні та здатність до інтеграції у військовий колектив [10, с. 90].

Навчальні програми ВВНЗ повинні бути спрямовані на розвиток як теоретичних знань, так і практичних навичок курсантів. Важливим елементом є інтеграція спеціалізованих курсів та практичних занять, що дозволяють курсантам зануритися в реалії військової служби. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, симуляції та ситуативні завдання, сприяє ефективному закріпленню знань і розвитку практичних навичок [5, с. 46].

Індивідуалізація навчального процесу є ще одним важливим аспектом. Урахування особистих потреб, інтересів та схильностей курсантів дозволяє максимально адаптувати навчання до їхніх індивідуальних особливостей та сприяє більш ефективному формуванню професійної ідентичності. Успішні

приклади індивідуалізованого підходу ґрунтуються на розробці персональних навчальних планів та використанні адаптивних навчальних технологій, що враховують індивідуальні особливості кожного курсанта [12, с. 225].

Освітня складова формування професійної ідентичності передбачає використання навчальних програм та методик, спрямованих на розвиток як теоретичних знань, так і практичних навичок курсантів. Важливою частиною цього процесу є застосування інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, симуляції та практичні заняття, які дозволяють курсантам зануритися в реалії військової служби та закріпити отримані знання на практиці. Удосконалення навчальних програм і впровадження сучасних методик сприяють більш ефективному формуванню професійної ідентичності курсантів [11, с. 113].

Соціальна взаємодія є ключовим елементом у процесі формування професійної ідентичності курсантів. Наставництво, менторство та підтримка з боку викладачів, офіцерів і однолітків сприяють розвитку професійної самосвідомості та інтеграції у військовий колектив. Взаємодія з досвідченими військовослужбовцями допомагає курсантам засвоювати професійні цінності, норми поведінки та адаптуватися до вимог військової служби. Створення сприятливого соціального середовища у ВВНЗ є важливим чинником успішного професійного розвитку курсантів. Соціальна взаємодія передбачає [4, с. 199]:

- 1) наставництво (досвідчені офіцери передають свої знання й уміння молодшим курсантам, допомагаючи їм адаптуватися до вимог військової служби);
- 2) колективну діяльність (спільна робота у групах та участь у військових заходах сприяє розвитку командних навичок і зміцненню почуття колективної відповідальності);
- 3) соціальну підтримку (психологічні служби й соціальні заходи допомагають курсантам долати стрес та адаптуватися до умов навчання).

Дослідження доводять, що ефективна соціальна підтримка сприяє зниженню рівня стресу та підвищує рівень задоволеності курсантів навчальним процесом. Важливу роль при цьому відіграє командна робота й спільне виконання завдань, що сприяє розвитку командного духу та взаємопідтримки.

Мотивація до військової служби є одним із визначальних факторів у формуванні професійної ідентичності курсантів. Вона охоплює як внутрішні мотиви (особисті цілі, інтереси, прагнення до самореалізації), так і зовнішні стимули (визнання, кар'єрне зростання, матеріальні блага). Для ефективного формування професійної ідентичності необхідно враховувати та розвивати мотиваційні чинники, які спонукають курсантів до активної участі в навчальному процесі та професійного розвитку. Підтримка мотивації курсантів через різноманітні заходи, змагання й заохочення сприяє їхньому більш активному залученню та відданості професії [4, с. 200].

Таблиця 1

Ключові аспекти формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів

Аспект	Опис	Вплив на курсантів	Приклади та заходи
Психологічний аспект	Розвиток самосвідомості, внутрішньої мотивації та відданості військовій службі	Формування стійкої професійної самосвідомості, зниження рівня стресу, підвищення емоційної стійкості	Психологічна підтримка, тренінги з розвитку емоційної стійкості, індивідуальні консультації
Освітній аспект	Розвиток теоретичних знань і практичних навичок, інтеграція спеціалізованих курсів і практичних занять	Поглиблене розуміння професії, розвиток практичних навичок, адаптація навчання до індивідуальних	Інтерактивні методи навчання, індивідуалізація навчальних програм, симуляції та рольові ігри

		особливостей курсантів	
Соціальний аспект	Взаємодія з наставниками, офіцерами та однолітками, соціальна підтримка	Розвиток професійної самосвідомості, інтеграція у військовий колектив, зниження рівня стресу	Наставництво, колективні заходи, соціальні активності та групові проєкти
Мотиваційний аспект	Внутрішні мотиви (особисті цілі, інтереси) та зовнішні стимули (визнання, кар'єрне зростання)	Підвищення мотивації до навчання, залучення до активної участі в навчальному процесі	Індивідуальні плани розвитку, заходи з мотиваційної підтримки, змагання та заохочення
Вплив зовнішніх факторів	Соціально-політичні та економічні умови, культурні традиції	Зміна мотивації й ціннісних орієнтацій, адаптація до змінних умов	Адаптація навчальних програм до зовнішніх умов, врахування культурних традицій, розвиток стратегій адаптації до викликів

Джерело: власна розробка авторів

Визначення ефективності наявних методик і підходів до формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів є важливим аспектом забезпечення якості військової освіти та підготовки майбутніх офіцерів. Сучасні методики спрямовані на всебічний розвиток курсантів, але їх ефективність варіюється залежно від багатьох факторів.

Сучасні методики часто спрямовані на надання курсантам ґрунтовних теоретичних знань, що зумовлює в підсумку розрив між теорією і практикою. Практична підготовка, зокрема польові навчання та симуляції бойових ситуацій, є необхідною умовою для формування реальних навичок. Аналіз демонструє, що інтеграція більшої кількості практичних занять у навчальні програми може значно підвищити ефективність підготовки [14, с. 118].

Психологічна підтримка курсантів є критично важливою для їхньої успішної адаптації до умов військової служби. Наявні підходи передбачають програми психологічної підтримки та тренінги на розвиток стресостійкості. Проте ці програми не завжди є достатньо інтенсивними та не охоплюють усіх курсантів. Більш індивідуалізований підхід та регулярні психологічні консультації можуть підвищити їхню ефективність [6, с. 130].

Методики, спрямовані на розвиток лідерських якостей, охоплюють курси з лідерства, тренінги з прийняття рішень у стресових ситуаціях та командні проєкти. Аналіз їхньої ефективності доводить, що ці методи є корисними, але їхня успішність залежить від реалістичності навчальних сценаріїв та можливості курсантів брати участь у виконанні реальних командних завдань [3, с. 25].

Наявні підходи до соціальної інтеграції та командної роботи стосуються групових проєктів, спільних тренувань та заходів із тимблдіingu. Без сумніву, все це сприяє згуртованості колективу, однак ефективність зазначених заходів може бути підвищена через збільшення кількості спільних практичних завдань та змагань, що моделюють реальні бойові ситуації [6, с. 133].

На сьогодні існує обмежена кількість інструментів для регулярного моніторингу та оцінювання розвитку професійної ідентичності курсантів. Розробка та впровадження систематичних методів оцінювання, включаючи анкетування, психологічні тести та індивідуальні бесіди, може забезпечити більш точне відстеження прогресу та виявлення проблемних аспектів.

Формування професійної ідентичності курсантів стикається з низкою викликів, серед яких можна виокремити [11, с. 114]:

- 1) недостатню індивідуалізацію навчального процесу, що не завжди враховує особисті потреби та схильності курсантів;
- 2) обмежену психологічну підтримку, яка не завжди інтегрована в навчальний процес;
- 3) вплив зовнішніх соціально-політичних факторів, які можуть змінювати мотивацію та ціннісні орієнтації курсантів.

Для подолання цих викликів необхідно вдосконалювати навчальні програми, впроваджувати інноваційні методики, розвивати систему наставництва та менторства, а також забезпечувати психологічну підтримку курсантів. Крім того, важливо розробити чіткі моделі професійної ідентичності, які враховують сучасні вимоги до військових фахівців та адаптуються до змінних умов військової служби [5, с. 45].

Висновки. Формування професійної ідентичності курсантів вимагає інтеграції освітніх, психологічних та соціальних аспектів. Лише комплексний підхід забезпечить гармонійний розвиток майбутніх офіцерів. Персоналізований підхід до навчання та виховання курсантів є ключовим для ефективного формування професійної ідентичності. Врахування індивідуальних особливостей, інтересів та схильностей курсантів сприяє їхньому професійному зростанню та адаптації до військової служби. Систематична психологічна підтримка є критично важливою для курсантів, особливо в умовах суворої військової дисципліни. Психологічні служби мають бути інтегровані в навчальний процес для надання ефективної допомоги курсантам. Соціальні, політичні та економічні умови значно впливають на формування професійної ідентичності. Врахування цих факторів є необхідним для адаптації навчальних програм до актуальних викликів та забезпечення високої мотивації курсантів.

Інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, симуляції та ситуативні завдання, значно підвищують ефективність підготовки курсантів, сприяючи розвитку їхніх практичних навичок та професійної ідентичності. Наставництво й менторство відіграють важливу роль у формуванні професійної ідентичності курсантів. Впровадження системи наставництва, коли досвідчені офіцери підтримують курсантів, може значно підвищити якість їхньої професійної підготовки.

Підтримка балансу між професійними обов'язками й особистим життям є важливим аспектом професійної ідентичності. Створення стратегій, що допоможуть курсантам запобігати вигоранню та знижувати рівень стресу, є необхідною умовою для їхнього довгострокового успіху. Важливо розробити чіткі моделі професійної ідентичності, що враховують сучасні вимоги до військових фахівців. Такі моделі допоможуть курсантам усвідомлено формувати своє професійне «я» і підготуватися до ефективного виконання службових обов'язків.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування професійної ідентичності курсантів вищих військових навчальних закладів є складним і багатогранним процесом, що потребує системного підходу та постійного вдосконалення. Лише за умови інтеграції різних аспектів навчання та виховання можна досягти високого рівня професійної підготовки майбутніх офіцерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алещенко В. Особливості професіогенези військового керівника – від загальних і національних культурних наративів до управлінської культури військового професіонала. *Психологія та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 65–72. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2023.1.8> (дата звернення: 10.03.2024).

2. Бондаренко О., Требушкова Т., Куруч О. Сучасні підходи до формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів національної гвардії. *Стратегічні підходи до формування військового лідерства в Національній гвардії України*. 2023. №3 (83). С. 149–156. URL: <http://chiz.nangu.edu.ua/article/view/287137> (дата звернення: 10.03.2024).

3. Гевко О., Голярдин Н. Взаємозв'язок між вивченням української мови та формуванням професійної компетентності у курсантів. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України*. 2024. № 1 (36). С. 20–37. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/1591> (дата звернення: 10.03.2024).

4. Єфімова О., Жицька С., Бецько О., Браєвська А., Журавель В. Оптимізація процесу реалізації іншомовного фахово орієнтованого спілкування курсантів вищих військових навчальних закладів. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 4 (38). С. 197–210. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/10694/10752> (дата звернення: 10.03.2024).

5. Красницька О. Педагогічні умови формування педагогічної майстерності майбутніх викладачів вищих військових навчальних закладів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2022. № 2. С. 42–50. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/27917> (дата звернення: 10.03.2024).

6. Кротюк В. Національно патріотичне виховання курсантів військових закладів вищої освіти. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Філософські науки»*. 2020. Вип. 1. С. 128–135. URL: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2020_1/19.pdf (дата звернення: 10.03.2024).

7. Кузіна В., Шугалій Є., Пеньковський В. Психологічний аналіз проблеми професійної ідентичності військових керівників. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 56 (3). С. 33–39. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-56-3-33-39> (дата звернення: 10.03.2024).
8. Лисичкіна І., Лисичкіна О. Наратив як інструмент формування колективної свідомості військовослужбовців. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. № 2 (42). С. 58–62. URL: <http://znp.nangu.edu.ua/article/view/293345> (дата звернення: 10.03.2024).
9. Маслюк А., Оржешко Д. Психологічні особливості малітерного самосприйняття курсантів військових закладів. *Психологічні перспективи*. 2023. № 42. С. 127–141. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2023-42-mas> (дата звернення: 10.03.2024).
10. Пасічник В., Керницький О., Єсіпова О. Професіографічний аналіз діяльності заступника командира військової частини національної гвардії України по роботі з особовим складом та його використання у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. № 2 (42). С. 84–93. URL: <http://znp.nangu.edu.ua/article/view/293353> (дата звернення: 10.03.2024).
11. Рагріна Ж., Репетун А. К. Теоретичні засади формування професійної ідентичності іноземних фахівців із медицини в ЗВО України. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 1. С. 111–116. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/19587/1/%d1%8111-116.pdf> (дата звернення: 10.03.2024).
12. Рудь К. Психологічний час військовослужбовців в контексті гендерної ментальності курсантів ВВНЗ в умовах збройного конфлікту. *Матеріали конференцій МЦНД*. 2024. С. 221–227. URL: <https://doi.org/10.62731/mcnd-26.04.2024.005> (дата звернення: 13.04.2024).

13. Станішовський С. Мотиви професійного становлення офіцера-2030. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). С. 1003–1012. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/8063/8107> (дата звернення: 10.03.2024).
14. Живоглядов Ю., Денисова А. Психологічні особливості професійної самосвідомості військових психологів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 4 (68). С. 115–122. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-68-115-122> (дата звернення: 10.03.2024).
15. Овсяннікова Я. О., Чабань А. В. Професійна ідентичність як одна із основних складових професійного становлення майбутніх офіцерів ДСНС. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 1 (65). С. 79–85. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/252507/251673> (дата звернення: 10.03.2024).